

Filippo Scolari és Hunyadi János.

A firenzei Filippo Scolari,¹ vagy népszerűbben Ozorai Pípo temesi főispán, korának egyik legmarkánsabb alakja,² szinte kiált az érdeklődés után. Előkelő születésű,³ de mégis csak olasz kereskedelmi utazóból lett magyar zászlósúr, ki rengeteg gazdagságával és megingathatatlan hűségével egyszer Zsigmond királyt ama kijelentésre ragadta, hogyha bot helyett egyedül Pípóra támaszkodhatnék, akár meztelenül is elhagyná országát.⁴ Bálha magyar életírójának elfogult tolla alatt jelleme elrajzolódt, mégse kétséges, hogy mint a rinascimento előfutárja és győzelmes törökverő, pótolhatatlan szerepet játszott kora történetében. Jelentősége mindkét téren ama tényben csúcsosodik ki, hogy nevelője volt Hunyadi Jánosnak, mely körülmény nemcsak a magyar középkor legnagyobb hőrszának pályájára volt döntő befolyással, de egy századra megszabta a magyar szellemi élet fejlődésének irányát is.

Hunyadinak ezen személyes kapcsolatára Scolarival már Wenczel is utalt,⁵ de semmi jelentőséget sem tulajdonított neki, mert forrásának értékét egyáltalán nem ismerte fel; követőinek pedig — nem állván módjában a forrás elbírá-

¹ Domenico Mellini, *Vita di Filippo Scolari chiamato volgarmente Pippo Spano*. Firenze, 1570. Függelékkel. u. o. 1606.

Wenczel Gusztáv. *Ozorai Pípo*. Magyar történelmi jellemrajz Zsigmond király korából. Pest, 1865.

² Gyönyörű arcképét, melyet Vasari is megemlít (C. Ricci kiad. Milano, 1927. II. k. 125. l.), Andrea del Castagno festette meg (jelenleg a firenzei Cenacolo di S. Apolloniában); Masolino da Panicale a Herodesbankett freskóján (Castiglione d'Olonában) örökítette meg mecénása arcvonásait; Cristoforo dell'Altissimo a comói Giovio-múzeum számára alkotta meg portréját, melynek mása az Uffiziben látható; a jelen cikkhez mellékelt arckép az egykor Andrea Minerbetti-Boni firenzei úr birtokában levő, ma már ismeretlen festmény után készült Allegrini-féle XVIII. sz.-i metszetet reprodukálja.

³ Családjáról l. Litta, *Famiglie celebri d'Italia*. vol. XXII—XXIII. 5. táblát s az itt felsorolt irodalmat.

⁴ V. ö. Wenczel, id. m. 55. l. 5. jegyz. továbbá Jacopo Gaddi: „Pronuntiavit aliquando Sigismundus, se loco baculi apprehenso Pippone solum, ac nudum regno egressurum”. (*Elogiographus, scil. elogia omnigena*. Florentiae, 1658. p. 55.)

⁵ Id. mű 20. l. és 75. l.

lása, — egyike⁶ elfogadja azt, másika⁷ visszaveti, természetesen egyaránt megokolatlanul.

E kapcsolatra nézve főbizonyítékul szolgál Jacopo Poggio Bracciolini (v. Brandolini) XV. sz.-i firenzei írónak⁸ eredetileg latinul írt, de csak egykorú olasz fordításban fennmaradt *Vita di Messer Filippo Scolari cittadino fiorentino per Soprannome chiamato Spano* c. műve.⁹ Ezt ugyan Wenczel is ismerte, hogy azonban miképen kontemplálta, mutatja az a nagy tévedés, mellyel a szerzőt a Pazzi-családból valónak véli.¹⁰

A forrás minket érdeklő passzusa ez: „In fuori che Giouanni Vaiuoda dallo Spano insino da giouanetto alleuato et per molte ghuerre sotto il ghouerno suo facte gia nominato“¹¹ — vagyis, hogy a serdülő Hunyadit nemcsak felnevelte Scolari, hanem a hadi életre is rászoktatta.

Az a körülmény, hogy adatunk a XV. sz.-ból való, tehát — mondhatni — egykorú, továbbá, hogy épp Scolari szűkebb hazájában bukkan fel, már eleve bizalmat kelt; mindazáltal Wenczel tartózkodása arra kötelez, hogy szigorú vizsgálat alá vegyük hitelét.

E vizsgálatnál mindenekelőtt homloktérbe kerül az auktor egyénisége: ki ez a Jacopo Poggio? Már tudjuk, hogy részese volt annak az összeesküvésnek, melyet a Pazzi-család forralt a Mediciek uralma ellen, de balul ütvén ki az. Lorenzo il Magnifico kegyetlen bosszúval a Palazzo Vecchio ablakaira

⁶ Czimer Károly, *A magyar királyok udvari katonái a XI.—XV. sz.-ban.* — Szeged, 1913. 44. l.

⁷ Oszwald Arisztid, *Hunyadi ifjúsága.* Budapest, 1916. 48. l.

⁸ L. róla főképp Apostolo Zeno, *Dissertationi Fossiane*, Venezia 1753. vol. II. p. 149—154.

⁹ Az olasz fordítást Bastione Fortini-tól a köv. kódexekben bírjuk:
a) a firenzei Bibl. Nazionale Magl. cl. XXV. cod. 619. jelzetű XV. sz.-i kis 4-edr. 14 levélből álló papír kódex:

b) u. ott Palat. 492. jelzetű XVI. sz.-i nagy 4-edr. 12 levélnyi papír kódex:

c) a firenzei Bibl. Riccardiana XVII. sz.-i N. 2056. jegyű, vegyes tartalmú 8-ad r. kódexe, a 5a, 15b leveleken.

d) u. ott az előbbivel azonos jellegű. N. 2855. jelű kódexben a 265a, 276b lapokon.

Eddig csak az a) és c) kódex volt ismeretes, melynek alapján Filippo L. Polidori, *Due vite di Filippo Scolari detto Pippo Spano* c. értekezésében, az Archivio Storico Italiano 1845. évf. IV. k. I. r. 151—162. lapjain tette közzé az életrajzot.

¹⁰ Wenczel tud róla, hogy szerzőnk részt vett a Pazzi-összeesküvésben, s ez alapon azt hiszi, hogy a Poggio és Pazzi egy és ugyanazon családnév, melyet azonban ő következetesen „Pozzi“-nak ír. Így lett Poggióból Pozzi. Ilyen nevű íróról mitsem tud az olasz irodalomtörténet, mindazonáltal Wenczel nyomdokain Czimer és Oszwald is így emlegeti.

¹¹ L. a Magliabecchi-kódex 11a. l. v. ő. Archivio Storico Italiano, id. k. 177. l. hol Polidorinak idevonatkozólag egy jegyzete olvasható, melyről alább lesz szó.

FILIPPO SPANO DEGLI
CONTE DI TEMESWAR
CAPITANO

SCOLARI FIORENTINO
E DI OZORA.
INVITTISSIMO.

nacque nel MCCCLXIX.

morì nel MCCCCXXVI.

húzatta fel az összeesküvőket, kik között így végezte életét Jacopo Poggio is. A Mediciek baráti körének egy tagja¹² az összeesküvésről írván. Poggiót hiúsággal, hírvágygyal és rossznyelvűséggel vádolja, mely okok sodorták volna bele az összeesküvésbe. Úgy látszik azonban, hogy az udvaronc hízelgésből vádaskodik, mert Lorenzónak nem kevésbbé hű barátja, az egvszersmind páratlanul jellemes Marsiglio Ficino, leveleiben Poggiot erényeiért és tudományáért valósággal az égig magasztalja.¹³ Egyébként Zeno őt a Medici-akadémia nagytekintélyű tagjának mondja, s köztiszteletére jellemzőnek találja, hogy Alessandro Bracci neki dedikálta költeményeit. Részemről az akasztó kötél inkább bosszúállóira, mint saját jellemére lesújtó, s vallom, hogy tetemével nem szállt sírba szavahihetősége.

Különb en is szavahihetőségének elbírálásában jelleménél sokkal fontosabb körülmény, hogy fia volt a jeles humanista Poggio Bracciolininek († 1459), ki személyes kapcsolatban állott Pilippo Scolarival¹⁴ és Hunyadi Jánossal egyaránt. Poggio és Scolari talán már gyermekkorukban ismerték egymást, azonban legalább aziránt nincs kétség, hogy a konstanzi zsinaton (1414—1418) valóban összetalálkoztak. Talán már ekkor felhívta a firenzei hős humanista honfitársa figyelmét az ekkor alig 18—20 éves Hunyadira, kivel Poggio aztán meghitt barátságot kötött,¹⁵ melynek kapcsán történetírójául ajánkozva, életrajzi adatokat is kért tőle.¹⁶ Ily módon Bracciolini akár Scolariótól, akár Hunyadiótól egyaránt szerezhete az értékes tudósítást, mely az ő kezében annál hitelesebbnek tűnik fel, mert mint Firenze történetírója, érdeklődéssel kísézte Scolari pályafutását is. Fia, Jacopo Poggio, teljes mér-

¹² Angelo Poliziano, *Conjuratio Pactiana (Opera omnia Angeli Politiani)*, Basileae, 1555, fol. 637: „In his erat et Jacobus tertius, hic et ob ingenitam quandam sibi vanitatem, rerum novarum cupidus erat, ejus praecipue in maledicendo virtus...” stb.

¹³ V. ö. Michele Poeciantti: „Jacobus Bracciolinus... ad quem non nullae Ficinianaee extant epistolae, ipsius doctrinam ad sydera vsque extollentes, paternaeque virtutes haerodem appellantes”. (*Catalogus Scriptorum Florentinorum*, Florentiae, 1589, p. 85.)

¹⁴ Csontos János: „Igy Poggio, ki Zsigmond császárrá koronáztatásáról szóló munkáját ennek ajánlotta, egy másik munkájának ajánlását már *Ozora Pipó* temesi bánhoz címezte”. *A Korvina*, A Pallas nagy Lexicon, X. köt. melléklet, III. lap.

¹⁵ Ábel Jenő, *Adalékok a humanizmus történetéhez Magyarországon*, Budapest, 1880, 158. l.

¹⁶ Poggius *insigni et illustri principi Johanni Vaivodae regni Hungariae*: „Scriberem plura de gestis tuis, si ea mihi nota essent, cum nomen immortale mereri videantur. Sed tuae diligentiae erit dare operam, ut ea mihi innotescant per alicuius scripta, quae illa contineant singulatim; ego postmodum enitar, ut posterorum memoriae demandentur”. Lib. IX. ep. 25. V. ö. Thomas de Tonellis, *Poggii Epistolae*, Florentiae, 1859, vol. II. p. 358.

tékben örökölte az ő hajlamait: befejezte atyja munkáját Firenze történetéről s kiadta nagyhírű honfitársának, Scolarinak életrajzát.

Bizonyítékunk azonban nem csupán Poggióra szorítkozik, mert firenzei kutatásaink folytán felbukkant egy igen érdekes mozzanat is, mely feltétlenül egy mély lelkikapcsolatra vall, minőnek Hunyadi és Scolari között léteznie kellett. A firenzei Santissima Annunziata egyházban egy csodatevő Máriaképet őriznek a XIII. századból, mely a késő középkorban a kereszténység leghíresebb relikviáinak kultuszával vetekedett és rengeteg fogadalmi ajándék tanuskodik róla, hogy a Madonna meg szokta hallgatni a közbenjárásért folyamodók kéréseit.¹⁷ Nos, Hunyadi János szintén a firenzei Madonnába vetvén bizalmát, néki szokott fogadalmat tenni a török ellen vezetett hadjáratai sikeréért, s hogy győzelmeiért nem maradt hálátlan, arról századokon át tanuskodtak ama címeres trófeumok, melyeket ajándékként a SS. Annunziata egyházban helyeztetett el.¹⁸ De hát ki hívta volna fel figyelmét a firenzei csodatevő Szűzre, akire sem azelőtt, sem azután eszük ágában sem volt gondolni a vitéz magyar lovagoknak, ha nem Filippo Scolari, ki hasonlóképen szokott volt kedveskedni szülőhona pártfogójának, a törökökön aratott győzelmeiért. E lovagi lelkületre valló gyakorlat kétségkívül a firenzei mester nevelésének öröksége, s midőn Hunyadi a SS. Annunziata oltárára tette fogadalmi ajándékait, nem csupán a Szentszűz iránt érzett háláját nyilvánította, de megvallotta egvúttal kegyeletét is Scolari emléke iránt. Trófeumaik a XVIII. sz. végén még bámulat tárgyai voltak Firenzében.

Az olasz tudósítás értéke továbbá annál inkább is megfontolandó, mert az irodalom máig is fenntartotta azt a helyet, melyet Scolari Hunyadi életében betöltött. Hunyadi valamennyi életírója megegyezik abban, hogy hősiünk, a családi körön kívül, előkelő katonai nevelésben részesült, de a nevelő személyére nem jött létre megállapodás. Azok, akik

¹⁷ Paolo Attavanti, *Dialogus Fr. Pauli Florentini De origine Servorum, ad Petrum Cosmae*. Firenze, 1752. — Sen. Mozzoni, *Boti della SS. Annunziata*. Firenze, 1927.

¹⁸ A Hunyadi-emlékekre vonatkozólag l. a firenzei Archivio di Stato Conv. sopr. n. 119. jelzetű kolligátumát, melynek idevonatkozó adatait azonban értékesítette már Ferdinando L. del Migliore: „Da una banda erano i capitani, condottieri, soldati e gente d'arme la più famosa che avesse avuto quell'età, su destrieri, armata con morioni e targhe, e in esse l'argieri, o cimiero a pennone, nelle quali, di bassorilievo o di pittura, si vedevon l'imprese, a l'armi delle case loro, e fra questi Giovanni Hunniade, padre di Mattias Corvino Re d'Ungheria, superato, ch'egli ebbe l'esercito turchesco... e similmente Pippo Spano degli Scolari tutto armato, aveva le strisce nere nella corazza, impresa dell'arme sua, eu...” (*Firenze illustrata*. Firenze, 1684. pag. 286—287.)

ifjúságával kapcsolatban szöbakerültek, mint Demeter püspök, a Cilleiek, Ujlakiak, Lazarevics despota, vagy egyáltalán nem kapcsolódtak életébe, vagy már azon a korhatáron túl folytak be sorsára, ameddig egy gyermekifjú neveléséről lehet beszélni. Ezek semmiesetre sem neveltették, de mint önálló fiatalember nagyszerűen teljesíthetett náluk udvari vagy katonai szolgálatot; sőt a legújabb számítás is a XV. sz. második decenniumának utolsó harmadára tolta ki e szolgálatok kezdetét,¹⁹ s így betöltetlen Hunyadi életének 10—20 évei közé eső szaka (1405—1415), melybe teljesen beleillik Scolari szerepe. Scolariról azonban már eleve elterelte a figyelmet Bonfini, állítva, hogy Hunyadi vitézi iskoláját bizonyos magyar úr szolgálatában kezdette,²⁰ ami Scolarira ugyan kedvezőtlen, mert idegen származású volt, de mégsem zárja ki őt a kombinációból, mert korai aklimatizálódása és főleg nagy népszerűsége miatt, a magyar nemzetiség sem vitatható el tőle. Végeredményben tehát eddigi ismereteink egyáltalán nem keresztezik az olasz tudósítás valóságosságát, mely teljességgel beleilleszthető Hunyadi életrajzának keretei közé.

Csak hogy míg Hunyadi életének ezen epizódja Magyarországon teljesen elhalványult, addig Itáliában, jelesül Firenzében, állandó emlékezős tárgya volt, nemcsak Scolari miatt, de ama vonatkozásoknál fogva is, melyek Hunyadi Firenzéhez kapcsolták. A SS. Annunziatában tett fogadalmi ugyan őrias mértékben terelték hadjárataira a firenzeiek figyelmét, kik belgrádi győzelmét fényesen megünnepeleék,²¹ halálát

¹⁹ Az idevonatkozó kérdésnek logikus és józan elbírálását olvashatni *Oszwald* id. műve 39—51. lapjain, ki egyébként megrója Czimert amaz állításáért, mintha Hunyadi 1412—15-ban, Pípo vezérlete alatt, részt vett volna a velencei hadjáratban.

²⁰ Marcus Antonius Bonfini: „Prima hunc stipendia sub Ungaro Helae (!) praefecto fecisse memorant“. *Rerum Hungaricarum Decades*. Basileae, 1568. Dec. III. lib. IV. p. 424. — Bonfini követi nagyjában a firenzei Bibl. Nazionale II. I. 174. sz. XVII. sz.-i kódexében olvasható Hunyadi-életrajz, melynek idevonatkozó érdekes passzusa így szól: „Stette Giovanni sotto la cura de'suoi infino alla sua adolescenza: ma appena fu atto a sopportar le fatiche militari, in tutto si dedicò a quello essercizio: e prima militato sotto un capitano unghero, huomo eccellente, quantunque non fosse di gran potenza e nobilità... Escendo addunque stato Giovanni lungo tempo sotto questa disciplina, cominciò molto bene ad intendere l'arte del guerreggiare“. *Vita di Giovanni Corvino*, pag. 191b, 192a.

²¹ Erre nézve érdekes bejegyzés olvasható a firenzei Bibl. Laurenziana Gadd. 89. inf. 54. jelzetű kódexében, melynek írója ugyanaznap e szavakkal végezte munkáját: „Addi detto ci vennero le novelle come el Gran Turco era stato rotto dagli Ungheri in sul Danubio al castello di Belgrado, e fuggissi il Turco, e morivi gran quantità di sua gente, e perse assai signori, e a Firenze se ne fece gran festa di fuochi e di campane: el Capitano si chiama Giovanni Vaivoda di Ungheria“. V. ö. Bandini, *Catal. Cod. Bibl. Laur.* t. V. p. 548.

ünnepélyesen meggyászolták,²² s emlékét is firenzei író állította az olasz irodalomba.²³ Így aztán természetes jelenségként lép elénk a firenzei hagyomány, melynek nevezetesebb tolmácsai a következők:

a) Domenico Mellini: „Ne fu chi doppo la costui morte avesse ardimento di resistere a barbari, se non Giovanni Vaivoda di Transilvania, dallo Spani infino da giovinetto avvezzo et nutrito nelle armi, et sotto il suo governo essercitato in piu guerre.“ *Vita di Filippo Scolari*. Firenze, 1570. p. 65.

b) Aliprando Caprioli: „Capitano veramente grande, et sotto la cui militar disciplina divennero molti egregi condottieri d'eserciti: tra quali fu quel Giovanni Vaivoda della Transilvania, di nome tanto celebre.“²⁴ *Ritratti di cento Capitani illustri*. Roma, 1600. pag. 49^b.

c) Jacobus Gaddi: „Hic vere magnus dux inter equales excelluit, cum priscis Romanis conferendus... ob absolutam rei militaris scientiam, quam a tanto magistro hausere multi ductores exercituum egregii, maximeque Joannes ille Vaivoda Transilvaniae, celeberrimus pater Mathiae Regis Pannoniae gloriosissimi.“ *Elogiographus, scilicet elogia omnigena*. Florentiae, 1658. pag. 53.

²² Ez alkalommal emlékbeszédet mondott Hunyadiról Id. Donato Neri Acciaiuoli, mint ennek XVI. sz.-i életrajzából Tommaso Tonelli közli: „Ma D. Acciaiuoli, oltre all'esercizio privato, ebbe occasione di mostrare in publico la sua eloquenza nell'esequie, le quali per Giovanni Vaivoda furono celebrate solennemente. — Giovanni Vaivoda, famoso Capitano, essendo l'anno 1456. morto in Ungheria, mentre che per Christo e per la Christiana republica combatteva contro i Turchi, meritò che la sua morte fosse celebrata per tutta Christianità con publiche esequie. Il che non meno facendosi in Firenze, fù eletto Donato a far l'orazione funerale, ed onorara il nome del Vaivoda, il quale chiaro per se medesimo, nell'orazione del dicitore con maggior chiarezza risplende.“ *Vita di Donato Acciaiuoli descritta da Angelo Segni*. Firenze, 1841. pag. 42. — Téves tehát amit e körülményről Marcus Bandini ír: „...funebrem enim in obitu Francisci (!) Vaivodae Vngariae ducis, qui contra Turcarum imperatorem pro Christiana fide tuenda strenue dimicaverat, orationem habuit.“ (*Specimen litteraturae Florentiae saec. XV*. Florentiae, 1751. vol. II. p. 9.) Ez alapon a Bandinit követő összes irodalomtörténészek, mint Bocchi, Negri, Mazzuchelli stb., mind Ferencnek írják Hunyadit.

²³ A firenzei Bibl. Nazionale Magliab. II. I. 174. sz.-ú, *Vite d'uomini illustri antichi e moderni*, p. 189a, 216b: *Vita di Giovanni Corvino*. Szerzője ismeretlen, de az a körülmény, hogy II. Giovanni Cosimo toscanai nagyhercegnek szól a dedikáció, mutatja, hogy kora 1609—1621-re esik. Tévednek tehát a könyvtár katalógusai, melyekkel egyértelműleg a XVI. sz.-ba helyezte korát Decsényi Gyula is, *Olaszországi történelmi kutatások*. Századok, 1895. évf. 475. l., ki elsőül hívta fel a magyar irodalom figyelmét e kódexre.

²⁴ Capriolo művének úgyszólván plágiuma a Pompilio Totti, *Ritratti et Elogii di Capitani Illustri*. Roma, 1655. c. munka, melynek legalább 69—70. l.-jain a Scolari-életrajz az előbbivel teljesen azonos szövegben van lenyomva.

d) Marco Lastrì: „... mori ... lasciando erede del suo valore il celebre Giovanni Vaivoda di Transilvania, da lui fin da giovanetto allevato nella guerra.“ *Serie di ritratti d'uomini illustri Toscani con gli elogi storici*. Firenze, 1768. v. II. elog. 15. és *Elogi degli uomini illustri Toscani*. Lucca, 1771. vol. I. p. 259.

E hagyományval szemben, melynek egyébként napjainkban is akadt olasz hirdetője,²⁵ egyáltalán mitsem nyom a latban Polidori szerény megjegyzése,²⁶ mely Poggio állítását nem tartja megokoltnak, bár cáfolásába sem bocsátkozik. Holmi távoli utalás viszont „jobb bizonyítékokra”, melyek azóta sem láttak napvilágot, többé nem árt Poggio kompetenciájának, ki megállapíthatólag hiteles értesülések, dokumentumok²⁷ alapján írta Scolari életrajzát, s minket érdeklő adata is az igazság kritériumaival lép elénk.

Hunyadi alakján valóban Scolari nagy lelkének reflexe játszik, s bár ez a fényforrás elhalványult a magyarok emlékezetében, de a tanítványról visszavetődő sugarak világában egy pillanatra felloboggni látszik a mester alakja is, megnövekedett arányokkal. Ebben a meglátásban Scolari, mint 24 csata verhetetlen hőse, kit olasz kortársai Hannibállal és Belizárral állítottak egy sorba, míg a magyar nép közmondásaiba és dalaiba foglalta,²⁸ megokolja Hunyadi pályájának irányát: s mint a rinascimento előhírnöke, kinek megjelenése Magyarországon a derüs olasz génusz diadalmas kultuszát eredményezte, megmagyarázza Hunyadi feltűnő és kissé ro-

²⁵ Leone A. Maggiorotti, *Gli architetti militari italiani in Ungheria*. Estratto dalla Rivista d'Artiglieria e Genio: Agosto 1950. pag. 1186.

²⁶ „Vorremmo di ciò pure poter produrre testimonianza migliori di questa, in cui (vaglia il vero) una severa critica non può riposarsi“. Id. h. pag. 177.

²⁷ Már Wenczel, id. mű 55. l. észrevette, hogy Scolari olasz életírója eredeti okmányokat használt, még hozzá olyanokat, melyeket ma már nem bírunk: Zsigmond adománylevelein kívül, melyeket Wenczel említ, feltétlen ismernie kellett szerzőnknek a Sárkány-rend adományozásáról szóló oklevelet is, mert a Magliab.-kódex 7a. oldalán kivonatolt „breve“ („uno certo brieve, nel quale era scripto: O quanto se iddio misericordioso giusto e pio“) félreérthetetlenül a rend jelégéjére („O quam misericors est Deus, iustus et pius“) utal.

²⁸ Polidori, id. mű pag. 166. 2. jegyz.: ... il Mellini ci fa sapere, che persino nei suoi giorni, solevasi dire proverbialmente a chi mostrava di porre in alcuno gran confidenza e sicurezza: „Tu hai più fede nel tale, che non avevano gli Ungari nello Spano“ (pag. 64.) — Mellini: „... ancora al di d'oggi Ungari cantino certi loro romanzi fatti in memoria della virtù di Pippo Spano“. Id. mű, pag. 66. — E népköltés egyik emlékére van célzás Ugolino Verini, *De laudibus Philippì Hispani Florentini* (Ábel Jenő, *Olaszországi XV. sz.-i költőknek Mátyást dicsőítő művei*. Budapest, 1890. 349—50. l.) c. költeményében.

mantikus olasz-szerelmét.²⁹ Sajnos, Scolari alakja még mindig nem nyert kellő megvilágítást, de Hunyadi lelkében visszatükröződő jellemvonásai oly egyéniségre vallanak, melynek sokkal inkább megfelel a romantikus magyar és olasz néphagyomány, mintsem tudákos magyar életrajza.

Személyes befolyásának mértékére igen jellemző, hogy épp azon tulajdonságok — a katonai erények és az olasz géniusz kultusza, — melyeket ő oltott be Hunyadi János vérébe, örökségül szállottak ennek fiára, Mátyás királyra,³⁰ ki aztán egyéni autokratizmusával tisztára ama lelki hajlamok szerint gyakorolta királyi hatalmát. Maga Mátyás is ráeszmélt atavisztikus jellemvonásainak eredetére, mint atyja nevelőjéről tett állítólagos nyilatkozata tanúsítja,³¹ melyet ha szabadna Scolarira vonatkoztatnunk, a legilletékesebb helyről is megerősítést nyerne, hogy a firenzei jövevény Hunyadi felnevelésével nem csupán a középkor legnagyobb hőségének jellemét lelkezte, de egyéniségének — neveltje és ennek fia lelkében ható ereje, a XV. sz. szellemi arculatát is saját képére formálta.

Firenze.

Dr. Florio Banfi.

²⁹ A barbár hadastyán *Filippo Maria Visconti* milánói udvarában két évig tesz lovagi szolgálatot, majd hazatérve *Poggio Bracciolini*-val folytat levelezést, zsenge családjában az olasz *Elisabetta* dajkálja gyermekeit, uradalmát a firenzei *Papa Odoardi* kormányozza, hadserege műszaki irányítása a duceói *Paolo Santini* kezében van, fiát olasz hercegnővel szándékszik összeházasítani, sőt az ország boldogulását is olasz álmai útjára terelné, midőn felajánlja Szent István koronáját *II. Alfonso* nápolyi királynak.

³⁰ *F r a k n ő i V i l m o s*: „Mindenekelőtt állíthatom, hogy a kulturai eszmények, melyeket Mátyás király megvalósított, örökségül szállottak reá dicső atyjáról, Hunyadi Jánostól...” (*A Corvina könyvtár alapítása*. Budapesti Szemle, 1924. évf. 98. l.)

³¹ *Vite degli uomini illustri*. Cod. Magliab. II., I. 174. fol. 192r: Giovanni sotto questo capitano fece grandissimo profitto, e non si vergognò ancora di riconoscerlo da lui il principio della sua grandezza, havendolo sempre mentre che visse honorato, e tenuto in gran conto: la qual cosa fece ancora il Re Mattia suo figliuolo, il quale una volta disse di quello ottimo centurione, — che diede a mio padre i primi ammaestramenti della milizia, sotto la cui disciplina divenne prima soldato fortissimo, e poi capitano e di capitano prudentissimo governatore di provincie e di regni...“ etc.